

”

Bizonyos képességeket leginkább a kézírás (folyóírás), illetve az egyvonalas rajzolás fejleszt, ezért építettem be az osztályfőnöki óráimba a kézzel írott novellák és a toll felemelése nélküli rajzok készítését.

Orbán Sándor

Az ész a leghatékonyabb fegyver

Szöveg: Maczák Ibolya | Fotó: Nagy Gábor

A Neumann János Számítástechnikai Szakközépiskola karate sportkörének tagjai – számos korábbi elismerés után – két arany-, négy ezüst-, és öt bronzérmét nyertek 2014-ben, az Ifjúsági Karate Világkupán. **Orbán Sándor** Bonis Bona-díjas testnevelő tanár diákjai azonban nemcsak erről nevezeteseek. Olykor szavalóversenyeken vesznek részt, néha jelen vannak a szülői értekezleteken – és rendszeresen kapnak házi feladatot osztályfőnöki órán. Beszélgetésünk során a miértekről és a hogyanokról kérdeztük a tanár urat, s az általa kidolgozott Komplex 3+T programmal is megismertedtünk.

– Hogyan lett testnevelő tanár?

– A vajdasági Apatinban nőttem fel. Tizenhárom éves koromban kezdtem sportolni, számos nemzetközi karateversenyen szereztem érmet. Jogi pályára készültem, államigazgatási szakközépiskolába jártam. Rendkívül izgalmas tárgyait voltak: filozófiát, logikát, római jogot egyaránt tanultunk. A nyári szakmai gyakorlaton azonban világossá vált számomra, hogy nem ez az én utam, így az újvidéki egyetem angol–német szakára iratkoztam be. Az ottani termekből a testnevelési egyetem gyakorló pályájára láthattunk, s én gyakran néztem vágyakozva a német morfológia tanulása közben a szabadban felszabadultan és vidáman tornázó sportolókat. Egyre biztosabb lettem abban, hogy bölcsészet helyett testneveléssel szeretnék foglalkozni. Elhatározásomat tett követte, élsportolói múltamból adódóan nem volt gondom a felvételi követelményekkel sem. A testnevelés számomra új területeit igyekeztem megismerni, ezért a tanárszak mellett atlétika szakadózó lettem.

– A későbbiekben mégis visszatért a karate oktatásához. Mi vonzza a gyerekeket ehhez a sportághoz?

– Olykor egészen prózai tényezők. Manapság igen sokféle mozgáslehetőségre nyílik lehetőség a fiatalok számára, de sok gyereknek nincs ideje vagy pénze arra, hogy egyesületi keretek között sportoljon. Amikor 1991-ben a Neumann János Számítástechnikai Szakközépiskolában megalapítottam a karate diáksportkört, igyekeztem alkalmazkodni a gyerekek igényeihez, szükségleteihez. Az edzések nálunk közvetlenül tanítás után vannak az iskolában – így nem vesznek el értékes időt a tanulástól –, ingyenesek és mindenki számára nyitottak. Tagadhatatlanul vonzza a gyerekeket a fali-

újságon látható dicsőségtábla is: sokan akkor kapnak kedvet a karatéhoz, amikor korábbi versenyzőink eredményeiről olvasnak. Ha edzésre jön hozzánk valaki, jó hangulatú, nyitott légkörben találja magát, ahol minden felszerelés biztosított az eredményes munkához. Az érdeklődők ekkor még nem is tudják, hogy pár hónap múlva nemcsak sportolni fognak itt, hanem novellát írni és rajzolni is...

– Tanári és edzői munkája mellett kidolgozott egy tehetségfejlesztő programot is, amelyet Komplex 3+T-nek nevezett el. Mit takar ez a rövidítés?

– A program a sport, a művészetek és a kutatás három pillérén nyugszik és az agy két féltekéjének minél összehangoltabb működését kívánja elősegíteni. A sportmozgásokkal a neurológiai harmóniát, a művészetek bevonásával az értelem és érzelem területét, a sporttudomány terén végzett vizsgálatokkal és kutatásokkal pedig a rendszerben való gondolkodás képességét fejleszt. Mindezekhez pedig a tudatosság (T) elve kapcsolódik. Gyakran mondom a gyerekeknek – szívesen idézik is –, hogy véleményem szerint az ész a leghatékonyabb fegyver az ember számára, én pedig az ehhez kapcsolódó képességeket szeretném minél jobban kibontakoztatni.

– Miért fontos ez a diákok számára?

– Közismert tény, hogy az emberi agyban a jobb agyfélteke felel az ötletekért és a kreativitásért, míg a bal a logikáért, a számolási képességekért és a tudományos gondolkodásért. A legtöbb ember esetében domináns az egyik vagy a másik működése, s ennek révén az egyikhez kapcsolható képességeket öntudatlanul is előnyben

részesíti az illető – holott mindkettő fontos lenne az eredményességhez. Gyakorta tapasztalom, hogy sokan nem tudják megvalósítani kiváló ötleteiket, vagy éppen ellenkezőleg: mechanikusan valósítják meg mások elképzeléseit. Azt szeretném, ha a diákjaim mindkét végletet elkerülnék, ezért emeltem a programba mind a jobb agyféltekére ható művészeti oktatást, mind pedig a balt stimuláló sportot. Ennek kapcsán sokszor eszembe jut egy fiatal zenészerzőtől nemrég hallott mondat: a tehetség voltaképpen egy ötlet, ennek felbukkanását követően pedig „mérnöki munka” eredménye. Ez pedig mindkét agyfélteke aktivitását feltételezi.

– Hogyan született meg a program ötlete?

– Ambiciózus fiatal tanárként szerettem volna versenyekre is vinni a tanítványaimat, de be kellett látnom, hogy heti két edzés kevés az eredményes felkészüléshez. Mivel a gyerekek több időt nem tudtak a versenysportra szánni, igyekeztem olyan módszert találni, amelynek segítségével ilyen körülmények között is jobban teljesíthetnek. Ekkor kezdtem a gyakorlatban alkalmazni az egyetemen elsajátított tudatosság elvét. Ennek lényege, hogy az edző mindenbe beavatja a sportolót, így az saját magát is tudja tesztelni bizonyos egyszerűbb feladatok kivitelezése során. A leendő versenyző így nemcsak magát a feladatot, hanem annak hatásait, következményeit

is megérti, megismeri. Ily módon pedig egészen más lesz a motivációja is. Mivel korábban magam is élsportoló voltam, a szó szoros értelmében a saját bőrömön tapasztalhattam, milyen hatással van a tudatosság az eredményekre. Ezt igyekeztem átadni a tanítványaimnak – és később már nemcsak a versenyszerűen sportoló diákoknak az edzéseken, hanem az általánosan kötelező testnevelésórákon is. Ha ugyanis a diák tudja, hogy mit miért kell megtennie – azaz megérti, hogy milyen átalakulás történik a szervezetében, melyik feladat miben segíti őt a későbbiekben, illetve mi történik, ha ezeket nem hajtja végre –, az sokkal inkább motiválja, mintha minden magyarázat nélkül azt a feladatot kapja, hogy fusson ötezer métert.

– Hogyan vezette be a Komplex 3+T-t?

– Fokozatosan, lépésről lépésre. Először a karatecsapat tagjainak kezdtem funkcionális anatómiát tanítani, s ennek segítségével közösen elemeztük, illetve korrigáltuk mozdulataikat. Ez igen eredményesnek bizonyult: rövid időn belül már nemzetközi szintű versenyeken is jól szerepeltek a gyerekek az új módszerek alkalmazása révén. Ezt követően az iskolai testnevelésórákon is igyekeztem hasonlóképpen dolgozni. Utóbbi esetben azonban egészen más tanári feladatokkal szembesültem, hiszen az edzésekre járó gyerekekkel szemben itt a sport iránt kevésbé érdeklődő tanulókat kellett motiválnom. Azzal kezdem egy-egy újabb osztály testnevelés-tanítását, hogy elmondom a gyerekeknek: hiába élsportoló valaki, ha nincs kellően megalapozott elméleti tudása – ennek hiányában ugyanis senki nem tud megfelelő módon törődni a saját erőnlétével, egészségével. Ellenben egy kevésbé tehetséges sportoló is képes lehet arra, hogy kialakítson egy neki megfelelő, élethosszig tartó rekreációs rendszert. Ennek szellemében lehet nálam ötös testnevelésből az, aki gyengébb képességű, és kaphat rosszabb jegyet az, aki kiváló adottságokkal rendelkezik, de nem tesz semmit ezek kibontakoztatása érdekében. Egy-egy kezdeti szintfelmérés során azt is elmagyarázom a gyerekeknek, hogy a rendszeres gyakorlás következtében milyen erőnléti állapotba kerülhetnek. Ezen információk birtokában igencsak megnő a munkakedvük – s mivel a későbbi mérések eredményei rendszerint engem igazolnak, erősödik a közös munka iránti elköteleződésük.

– Az Ön tehetségfejlesztő programjában gyakorta „szokatlan” feladatokat kapnak a gyerekek a karateedzéseken...

– A karate sportág sok tekintetben hasonlít a sakkhoz: a sportolónak fel kell mérnie az adott helyzetet, szükség esetén változtatnia kell az eredeti elgondolásán, adott esetben túljárni az ellenfél eszén – és mindezt villámgyorsan, minimális gondolkodási idővel, versenyhelyzetben is. Edzőként tudatosan készítettem fel erre a gyerekeket, például olyan erőgyakorlatokat végeztetek velük, amelyek a mozgáskoordináció tudatos fejlesztését célozzák. Például egy fekvőtámasz kivitelezése során – ahol az elsődleges cél a kar, a váll és a mellkas izomzatának erősítése – edzőpartnerek által mozgatott tárgyakat kell érinteniük a diákoknak. A szokványos gyakorlat közben tehát villámgyorsan fel kell mérniük a

tárgy helyzetét és a feladatnak megfelelően cselekedni, reagálni. Egy-egy ilyen gyakorlat végrehajtását ezért nem lehet félig-meddig odafigyelve, automatikusan végezni. Tudatosan, folyamatosan „dolgoztatjuk” tehát a központi idegrendszert – a gyerekeket hihetetlen mértékben fejleszti ez. Ezért adtam később hasonló feladatokat a testnevelésórákon is.

” **A Komplex 3+T program a sport, a művészet és a kutatás három pillérén, valamint a tudatosság elvén nyugszik, és az agy két féltekéjének összehangolt működését kívánja elősegíteni.**

A sportmozgásokkal a neurológiai harmóniát, a művészetek bevonásával az értelem és érzelem területét, a sporttudomány terén végzett vizsgálatokkal és kutatásokkal pedig a rendszerben való gondolkodás képességét fejleszti. A tudatosság elvének alkalmazása viszont rendkívül nagymértékben növeli a tanulók motiváltságát és ezen keresztül az oktatás hatékonyságát.

– Hogyan fogadták a gyerekek a megszokottól eltérő tartalmú testnevelésórákat, edzéseket?

– Eleinte nagyon meglepődtek, de egyre fokozódott az érdeklődésük. A versenyzőket nyilvánvalóan motiválta a jobb eredmények elérésének lehetősége. A testnevelésórákon tapasztaltam ugyan némi ellenállást az első időszakban, de ezt természetesnek gondolom, hiszen itt jelentős különbségek lehetnek a gyerekek között fizikai szempontból és hozzáállás tekintetében is, hiszen nem sporttagozatos tanulókról van szó. Az idők során én is csiszolódtam a diákok igényeihez, és ők is rájöttek arra, hogy itt érdekes, izgalmas dolgokról tanulnak, amelyeknek akár más órákon vagy éppenséggel a „nagybetűs életben” is hasznát veszik. Diákjaim azt is tapasztalhatták, hogy a tudatosság elvén alapuló elméleti feladatok megoldásával korrigálni tudják a testnevelés-osztályzatukat is. Gyakran előfordult, hogy ha valaki egy testnevelésórai feladatot képességeiből adódóan gyengébben teljesített, javíthatott az osztályzatán, ha számot adott elméleti tudásáról. Ezért az a tanuló, aki megszokta, hogy gyakran gúnyolódás tárgya a testnevelésórákon, és alig-alig szerzi meg a közepes osztályzatot, nálunk négyes-ötös lett

testnevelésből – ráadásul nem kegyelemből, hanem a többiek számára is használható, elismerésre méltó tudása révén. Ez nagyban hozzájárult a testnevelésóra és egyáltalán a mozgás iránti ellenérzésük leküzdéséhez – és sok esetben a gátlások feloldásához, ténylegesen jobb sporteredményekhez vezetett.

– Milyen elméleti feladatokat kapnak diákjai testnevelésórán?

– Például el kell magyarázniuk egy-egy gyakorlat végrehajtásának anatómiai vonatkozásait. Egy kézen átfordulás kivitelezése során részletesen ismertetnie kell egy-egy tanulónak azt, hogy melyik mozdulatnál milyen izom lép működésbe. Rá kell mutatnia a hibás végrehajtás veszélyére is – például arra, hogyan alakul ki a porckorongsérv bizonyos gyakorlatok szakszerűtlen végrehajtása esetén. Természetesen ehhez ismerni kell a csontok, az ízületek és a vázizomzat anatómiáját is. De tettem már fel arra vonatkozó kérdést is, hogy miként alakul ki a sportszív, milyen hatása van a mozgásnak az érrendszerre, vagy mi történik azzal, aki nem sportol rendszeresen. Az ilyen feladatok közelebb vitték a testmozgást olyan tanulókhöz is, akik gyengébb fizikai adottságokkal rendelkeztek, vagy kevésbé voltak ügyesek a többiekhez képest.

– Ezt segítik elő a sport mellett a Komplex 3+T programban jelzett kutatások is?

– A kutatások elsősorban azért kerültek a programba, mert rendszerben való gondolkodásra készítetik a gyerekeket. Ez szoros összhangban áll a már említett tudatosság elvével is, hiszen méréseink alkalmasak arra, hogy biológiai, vagy éppen sporttudományi kutatásokat, fejlesztéseket alapozzanak meg. Volt felmérésünk, melynek során a sportedzésen alkalmazott aerob terhelés pszichés jóllétre és nikotinfüggőség mérséklésére gyakorolt hatását vizsgáltuk. Más esetben a gyorsasági korlát túllépésének elektrostimulációs lehetőségét kutattuk. Az ilyen projektek során a gyerekek mérnek, következtetnek – és gyakorta pályáznak is. Ilyen módon került be több diákunk is a Kutató Diákok Országos Szövetségébe. A fő célom azonban nem a versenyeztetés. A legfontosabb a rendszerszerű gondolkodás elsajátítása.

– Hogyan kerültek művészetek a programba?

– Bizonyos képességeket leginkább a kézírás (folyóírás), illetve az egyvonalas rajzolás fejleszt. Manapság azonban az olvasás visszaszorulásával főként a televízió és az internet hatására kész képeket kapunk, nem fejlődik a képzetalkotásunk és az elemző logikai gondolkodásunk sem. Ráadásul a gépírás és a nyomtatott írás komoly hátránya, hogy ezek alkalmazása során kimarad az előgondolkodást igénylő, fejlesztő folyóírás. Ezen sajnálatos tények ismeretében épült be osztályfőnöki óráimba a kézzel írott novellák és egyvonalas (azaz a toll felemelése nélküli) rajzok gyakorlata: gyakran adok ilyen házi feladatot is az osztályomban tanulóknak.

– Jól értem, hogy osztályfőnöki órán házi feladatot kapnak a diákok?

– Igen. És többnyire meg is csinálják. Mivel az osztályom tanulóival a legszorosabb a kapcsolat, úgy gondolom, rájuk hatok leginkább, ezért megértik, átérzik az ilyen típusú feladatok jelentőségét. Valószínűleg az is hat rájuk, hogy nem prédikálok vizet borivás közben: diákjaim megtapasztalják, hogy én is végrehajtom azt, amit tőlük kérek. Magam is vettem részt irodalmi pályázaton – a diákokkal együtt sajátítva el a szépírási fogásait. A tapasztalataim is azt igazolják, hogy sikerült velük elfogadtatnom elgondolásaimat. Jelenlegi osztályom tanulóinak alkotják az iskolai karatecsapat magját – holott hozzánk kerülve egyikük sem foglalkozott ezzel a sporttal. A tavalyi világkupán nyolcan értek el dobogós helyezést közülük. Nem akármilyen sikerélmény ez számomra! Osztályfőnökként a szülőkre is jobban hathatok. Például a szülői értekezleteken rendszeresen megmutatom nekik a gyerekek alkotásait. Sokszor szerepelnek is a diákok ilyenkor: bemutatják a rajzaikat, novelláikat, olykor zeneszámokat adnak elő. Jó, hogy a szülők látják, hogy az osztályfőnök értékeli gyermekeiket e téren: ez őket is támogatásra sarkallja.

– Tehetségfejlesztő programja ismeretében érthető, hogy miért fontos például a rajzolás a diákok számára. De hogyan kerültek művészeti versenyekre a karatecsapat tagjai?

– Fokozatosan. Mindig is fájlaltam, hogy ebben az iskolatípusban kevesebb óraszám jut a művészetoktatásra. Ezért amikor egy magyar szakos kolléga szavalóversenyt hirdetett az iskolában, kötelezővé tettem a karatecsapat számára a részvételt. A gyerekek tehát „kényszerítve” voltak versolvasásra. Volt, aki ekkor fedezte fel a saját kedvenc költőjét, kedves versét. Ezekről gyakran beszélgettünk is edzés után: tudatosan tereltem erre a témát. Hasonlóképpen köteleztem a csapat-

tagokat az iskolánkban hagyományosan megrendezett festménykiállítások látogatására is: mindenkinek kellett kedvenc képet választania és véleményét indokolnia. A már említett, kézzel írt novellák is gyakran megmutatják egy-egy diák addig szunnyadó tehetségét. Az ily módon megszülető írások csiszolásában magyar szakos kollégáim vannak segítségemre. Gyakran kikérem Böszörményi Gyula ifjúsági író véleményét is e téren.

– Karateedzéseit látássérült diákok is látogatják...

– A mi iskolánkba régóta járnak vak tanulók is. Azt tapasztaltam, hogy gyakorta kapnak felmentést testnevelésből, holott fizikai adottságaik ezt nem feltétlenül indokolják. Még karatézni is megtanulhatnak – nem is akármilyen szinten –, holott e sportágban nélkülözhetetlennek tűnik a látás az ellenfél térbeli helyzetének, mozgásának megítélésében. Vak gyerekek tanítása kétségtelenül igénybe veszi az edző fizikai képességeit, hiszen külön-külön mindenkinek egyenként kell egy-egy mozdulatot megtanítani – velük együtt kell mozogni. Többnyire úgy, hogy rugalmas szalaggal az edző kezéhez vannak rögzítve az ő végtagjaik annak érdekében, hogy megérezzék, milyen mozdulatokra van szükség. A későbbiekben különböző eszközöket is kitaláltam számukra: például rugón mozgó labdákra csörgőket szereltem, s a hang nyomán kellett eltalálniuk a célpontot, kimérni a távolságot. Külön feladatot jelentett a vak sportolók integrálása is: gyorsabban tanultak, ha látó társaiktól elkülönülten dolgoztak – hiszen ekkor az én figyelmem is csak rájuk, az ő igényeikre irányult. Ugyanakkor az elkülönítéses módszer hátrányait is lehetett érezni: a tanulók kevésbé voltak motiváltak. A különféle tapasztalatok birtokában született meg az úgynevezett kombinált módszer, vagyis az elkülönített és a vegyes edzések váltogatása: a látássérült csapat-tagok külön edzésen tanulják meg a gyakorlatokat, többnyire korábban, mint látó társaik. Ezért a közös

edzéseken gyakran előfordul, hogy ők mutatják be a többieknek az egyes mozdulatokat, ami komoly sikerélményt jelent számukra.

– Tanítványai számos sporteredményük mellett művészeti díjakat kapnak, élen járnak a tanulásban is. Sokoldalú tehetségnek bizonyulnak...

– Valóban, sokan kaptak már közülük „Élen a tanulásban, élen a sportban” elismerést – és fontos megemlíteni azt is, hogy legtöbbjük a későbbiekben is sikeres felnőtté értek. De a sportolók között sohasem válogattam: nem feltétlenül a legtehetségesebb diákjaim lettek a legeredményesebbek. Sokan közülük nem is tanultak igazán jól, amikor karatézni kezdtek. Viszont valamennyien remekül használták ki – sokszor egymást is ösztönözve – meglévő adottságaikat. Tanárként Gyarmathy Éva gondolatait érzem magaménak: a tehetségazonosítást a fejlesztés folyamatában kell végezni. Ez az én gyakorlatomban azt jelenti, hogy úgy kell dolgoznom a gyerekekkel, mintha mindegyikük egyformán tehetséges lenne. Ezzel a módszerrel mindenki fejlődik: van, akinek kimagasló tehetsége rövid időn belül napvilágra kerül, és van, aki esetleg évek múlva kamatoztatja képességeit.

– A Komplex 3+T programot szélesebb körben is igyekezett megismertetni az érdeklődőkkel...

– 1992-ben kezdtem el az anatómia oktatását sportolóim körében, s az eredményeim hamar közismertté váltak. 2011-ben a Fővárosi Pedagógiai Napok keretében bemutató órát tartottam *A tudatosság elve és a funkcionális anatómia az iskolai testnevelésben, avagy a tehetség azonosítása a fejlesztés folyamatában* címmel. Az erre való felkészülés során jöttem rá arra, hogy szükséges rendszerezetten, közérthető formában, egyszerűen és szakmailag megalapozottan a nyilvánosság elé tárni addigi tapasztalataimat. Ennek érdekében tudatosan forgattam a szakirodalmat, megismerkedtem a kapcsolódó, korszerű kutatásokkal, szemléltetőanyagokat, posztereket készítettem. Az első, sikeres bemutatkozást követően több konferencia-meghívást is kaptam az idők során, például a Magyar Sporttudományi Társaság rendezvényeire. Különösen meghatározó élmény volt számomra a 44. Mozgásbiológiai Konferencia, ahol az elméleti szakembereknek is tudtam újat mondani, hiszen gyakorlati tapasztalatokat igazolhattam kutatási eredményeiket. Előadásom után sokan érdeklődtek módszereimről, s ez nagy sikerélményt jelentett számomra. Az is öröm számomra, hogy a 2013-as kerettantervbe sok olyan előírás került, aminek gyakorlati hasznáról az évek során meggyőződhettem. Jó lenne, ha ezek az elvek a tanárképzésben is megvalósulhatnának.

– Edzői, szaktanári, osztályfőnöki, oktatásfejlesztői munkájáról egyaránt beszéltünk. Melyik a legfontosabb az Ön számára?

– Mind így együtt. Nem is választhatók ezek külön, hiszen egy személyben egyesül és közös hatása van: tanár vagyok, és az egyes helyzetekben más-más feladatom kerül előtérbe. Az általam kidolgozott programot illetően pedig úgy gondolom, hogy követhető, adaptálható: minden tanár művelheti, szaktárgytól függetlenül.

ORBÁN SÁNDOR

ORBÁN SÁNDOR (53) testnevelő tanár, szakedző, négy danos karatemester, a Komplex 3+T program megalkotója. Tizenhárom éves korában kezdett versenyezni, Európa- és világtitkok helyezettje. 1990 óta a Neumann János Számítástechnikai Szakközépiskola tanára. Főbb elismerései: Zugló Sportjáért Emlékérem (2003), Bonis Bona – A nemzet tehetségeiért (2013).

Az én érdeklődésem középpontjában természetesen a testnevelés áll, s ehhez kapcsoltam a biológia, a magyar nyelv és irodalom, valamint a rajz tantárgyakhoz kapcsolható feladatokat. De nem tartom lehetetlennek, hogy más szakterületen is kövessék ezt a gyakorlatot, például egy fizikatanár is építhet be sportos elemeket az óráiba. Ezt a programot bárki alkalmazhatja: éppen ez benne a jó.

– Számos elismerést kapott eddigi pályafutása során. Melyik a legkedvesebb díja?

– Több is van. Ezek közül mindegyik másért fontos nekem. Kedves számomra az első „Az év tanára” kitüntetés, amelyet a kollégák szavazatai alapján kaptam. A mi iskolánkban kiváló tanárok vannak, fontos visszajelzés volt tőlük testnevelőként, az intézmény profiljához szorosan nem kapcsolódó tárgyat oktatóként elismerést kapni. Éreztem, hogy figyelnek rám, megbecsülik a munkámat, s ez komoly lendületet adott. A Zugló Sportjáért Emlékéremmel szaktanárként ismert el egy tágabb, engem személyesen talán nem is ismerő közösség. A nemzet tehetségeiért alapított Bonis Bona-díjjal eddigi munkám egészét ismerték el, ezért a beteljesülés élményét adta. Meg kell említenem azt is, hogy a hivatásos elismerések mellett fontos visszajelzést adnak nekem egykori és jelenlegi diákjaim is. Harminc-négyen éves családapák hívnak fel olykor tanácsot kérve. És gyakran az ő szülei – ma már nagypapák és nagymamák – köszönik meg a segítséget. Talán ez számomra a legszebb elismerés...

– Mit tart a legfontosabbnak a pályáján?

– A rám bízott gyerekekből kihozni a maximumot úgy, hogy ők azt élvezzék. Köz hely, de olyan a munkám, mint a szobrász, akinek ott a kezében a megfelelő anyag – „csak” le kell róla kaparni a felesleget ahhoz, hogy csodálatos műalkotást hozzon létre. Számomra legfontosabb a tanítvány, akit rám bízta annak érdekében, hogy a társadalom, a család és elsősorban önmaga számára varázsoljak belőle valamit, kibontakoztassam a benne rejlő képességeket. És ebbe a munkába én beleadom tapasztalataimat, tudásomat, lelkesedésemet, időmet... erre tettem fel az életem.